

Управлінське рішення – це результат аналізу, прогнозування, оптимізації, економічного обґрунтування та вибору альтернативи з множини варіантів досягнення конкретної мети системи управління. Складовою організації моніторингу економічного потенціалу підприємства є побудова системи контролю за його результатами. Значення контролю за результатами моніторингу економічного потенціалу полягає у забезпеченні зворотного зв'язку. Відсутність механізму зворотного зв'язку може привести до прояву ризикової ситуації.

**Висновки.** Умовою успішного використання обліково-аналітичної інформації під час проведення моніторингу економічного потенціалу підприємства є чітка організація, як система раціональних, скоординованих дій відповідно до визначеної мети, бухгалтерського обліку та економічного аналізу. Розроблено механізм формування інформаційних ресурсів щодо економічного потенціалу відповідно до обов'язкових структурних елементів моніторингу: створення моделі дослідження; збір даних; опрацювання даних; аналіз даних; оцінювання результатів моніторингу показників; прогнозування розвитку економічного потенціалу; розроблення сценаріїв управлінських рішень.

### Література

1. Большой экономический словарь / под ред. А.Н. Азрилияна. – Вид. 6-те, [перероб. та доп.]. – М. : Изд-во Ин-та новой экономики, 2004. – 1376 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / гол. ред. В.Т. Бусел. – К. : Ірпінськ : ВТФ "Перун", 2005. – 1728 с.
3. Лафта Дж.К. Теория организации : учебн. пособ. / Дж.К. Лафта. – М. : ТК Велби, Изд-во "Проспект", 2006. – 416 с.
4. Мочерний С.В. Економічна теорія : підручник / С.В. Мочерний, М.В. Довбенко. – К. : Вид. центр "Академія", 2004. – 856 с.
5. Ожегов С.И. Толковый словарь русского языка / С.И. Ожегов, Н.Ю. Шведова. – М. : Изд-во "Азбуковник", 1998. – 944 с.
6. Філософський словник / ред. В.І. Шинкарук. – Вид. 3-те, [перероб. та доп.]. – К. : Вид-во "Укр. рад. енцикл.", 1986. – 800 с.

### Лалакулич М.Ю. Организация обеспечения информационных потребностей мониторинга экономического потенциала предприятия

Дано определение термина "организация". Определены составляющие организации обеспечения мониторинга экономического потенциала предприятия учетно-аналитическими ресурсами, приведена характеристика исполнителей формирования информации для мониторинговых исследований. Дано определение термина "технология", рассмотрены структурные этапы мониторинга экономического потенциала.

**Ключевые слова:** мониторинг, организация, экономический потенциал, предприятия, технологии мониторингового процесса, контроль за мониторинговой деятельностью, государственное управление.

### Lalakulich M.Yu. Organization of informative necessities providing of monitoring of enterprise economic potential

The article defines the term "organization". The compositions of the monitoring maintenance organization of the economic potential of the enterprise accounting and analytical resources are defined, the characteristics of perpetrators of formation data for monitoring studies is shown. The definition of the term "technology" is made, structural monitoring stages of economic potential are considered.

**Keywords:** monitoring, organization, economic potential, enterprises, technologies of monitoring process, control after monitoring activity, state administration.

УДК 332.142

Доц. Г.Я. Левчунь, канд. екон. наук;  
аспір. О.В. Чихира – ТНТУ ім. Івана Пулюя, м. Тернопіль

### ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Проаналізовано соціально-економічний розвиток регіонів України в умовах глобальної макроекономічної нестабільності, визначено передумови, особливості та ризики його диспропорційності, розкрито наслідки кризового періоду для регіонів України. Розглянуто основні проблеми регіонального економічного розвитку економіки країни. Розкрито проблематику консолідації регіонального економічного простору та поглиблення регіонального співробітництва. Визначено напрями підвищення ефективності державної регіональної економічної політики в період посткризового відновлення економіки України, запропоновано механізм модернізації інструментів державного регулювання регіонального розвитку та реалізації його потенціалу.

**Ключові слова:** регіони, диспропорційність, соціально-економічний розвиток, регіональна економічна політика, міжрегіональне співробітництво, консолідація, кластери.

**Постановка проблеми.** В умовах глобальної макроекономічної нестабільності, назрівання "другої хвилі" світової фінансової кризи зберігається значний рівень ризиків для розвитку регіонів України. Їх негативна дія посилюється внаслідок домінування екстенсивного типу господарювання, збереження спеціалізації регіонів-лідерів на виробництві й експорті товарів і послуг з низьким рівнем доданої вартості (металургійне виробництво, сировинні товари та напівфабрикати тощо). На цьому підґрунті зростає диспропорційність показників соціально-економічного розвитку регіонів, поглиблюється диференціація на регіони-лідери та проблемні периферійні регіони, посилюються тенденції до формування замкнених регіональних ринків, а це послаблює внутрішні коопераційні зв'язки, міжрегіональне економічне співробітництво, порушує консолідацію економічного простору країни.

З метою запобігання поглибленню диспропорцій соціально-економічного розвитку регіонів та нейтралізації наслідків, виникла необхідність їх комплексного дослідження. Традиційні методи державного регіонального управління вже не виконують завдання регулювання пропорцій регіонального розвитку. Кризовий період довів неефективність існуючої державної регіональної політики. В сучасний період актуалізується питання пошуку новітніх інструментів державного регулювання регіонального розвитку.

Ключовим завданням державної регіональної політики є пом'якшення міжрегіональних економічних та соціальних диспропорцій і вироблення механізму стимулювання міжрегіонального співробітництва в Україні. Актуальність вирішення цієї проблеми є очевидною, насамперед тому, що територіальні соціально-економічні диспропорції в будь-якому суспільстві можуть бути джерелом не лише соціальної, а й політичної нестабільності та провокувати протистояння регіонів. Завданням нової регіональної політики стає пошук нових методів структурних змін у господарстві регіонів та нових інструментів її реалізації.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Протягом тривалого часу питання соціально-економічного розвитку регіонів України та удосконалення

регіональної економічної політики привертала увагу державних діячів, науковців-дослідників та виробників-практиків, проте вони досліджені недостатньо. Національний інститут стратегічних досліджень цим питанням приділяє неабияку увагу – у 2011 р. розпочав серію щоквартальних випусків стратегічного моніторингу розвитку регіонів України. Окремі питання регіонального розвитку економіки та зовнішньоекономічної діяльності регіонів України розглянуто в працях Б.М. Данилишина, Л.Г. Чернюк, С.М. Писаренко та ін. Проте низка питань, пов'язаних, з визначенням причин та подоланням диспропорційності економічного розвитку регіонів, модернізацією інструментів регіональної політики та реалізацією потенціалу регіонального розвитку потребують подальшого дослідження.

**Мета дослідження.** Метою роботи є визначення стратегічних орієнтирів регіонального розвитку економіки України в період глобальної макроекономічної нестабільності.

**Виклад основного матеріалу.** Економіка України нині перебуває на етапі відновлення тенденцій економічного зростання, характерних для докризового періоду. Динаміка ВВП України, як і у 2011 р., була позитивною, проте нестійкою. ВВП загалом за 2012 р. зріс на 0,2 %. Головними рушіями економічного зростання були добувна промисловість (2,5 %), виробництво та розподіл електроенергії, газу і води (2,2 %), торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку (3,9 %), охорона здоров'я та надання соціальної допомоги (0,9 %), операції з нерухомим майном (2,3 %) [1]. Проте, погіршення становища в світовій економіці у 2012 р. певною мірою позначилось на динаміці обсягів промислового виробництва внаслідок зменшення попиту на продукцію на світових ринках. Чутливість більшості галузей промисловості до сповільнення темпів зростання світової економіки зумовлена не лише надмірним рівнем експортної орієнтації багатьох з них, але й неспроможністю належним чином задовольняти внутрішній попит через недосконалу внутрішню галузеву структуру [2, с. 10]. У регіональному розрізі різні регіони (відповідно до того, яка галузь чи сфера діяльності є базовою для їх економіки) різною мірою зазнали впливу соціально-економічної кризи і потребують відмінних зусиль для остаточної ліквідації її наслідків. У більшості регіонів України у 2012 р. спостерігалася негативна динаміка промислового виробництва, за винятком Вінницької, Дніпропетровської, Житомирської, Закарпатської, Івано-Франківської, Кіровоградської, Львівської, Тернопільської, Херсонської, Хмельницької областей, де відбулось незначне збільшення обсягів промислового виробництва (табл. 1). Послабились зв'язки між регіонами внаслідок самостійного пошуку ними шляхів економічного розвитку.

Соціально-економічна криза 2008-2009 рр. не лише зберегла основні докризові вади соціально-економічного розвитку регіонів, але й спровокувала появу нових проблем. Сьогодні зберігається та посилюється диспропорційність показників соціально-економічного розвитку регіонів (табл. 2).

Незбалансованість господарств регіонів України за потужністю і структурою економічного потенціалу, економічними і соціальними ознаками розвитку сформувались під дією історичних, економічних, організаційно-гос-

подарських чинників. За роки незалежності регіональна дезінтеграція не тільки не зменшилась, а й навіть зросла. До об'єктивних факторів існування регіональних диспропорцій належать: нерівномірність соціально-економічного та історичного розвитку регіонів, територіальні відмінності в забезпеченні природними і трудовими ресурсами, природно-кліматичні особливості.

*Табл. 1. Індeksi основних соціально-економічних показників за регіонами України [3, 4]*

| Держава, регіон           | Індeksi промислової продукції у 2012 р., в % до 2011 р. | Індекс реальної зарплати у січні 2013 р., в % до січня 2012 р. |
|---------------------------|---------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------|
| <b>Україна</b>            | <b>98,2</b>                                             | <b>110,2</b>                                                   |
| Автономна Республіка Крим | 98,7                                                    | 121,6                                                          |
| <b>області</b>            |                                                         |                                                                |
| Вінницька                 | 107,1                                                   | 111,4                                                          |
| Волинська                 | 94,5                                                    | 114,4                                                          |
| Дніпропетровська          | 102,2                                                   | 107,3                                                          |
| Донецька                  | 94,6                                                    | 109,4                                                          |
| Житомирська               | 116,6                                                   | 111,2                                                          |
| Закарпатська              | 101,4                                                   | 110,1                                                          |
| Запорізька                | 96,8                                                    | 109,4                                                          |
| Івано-Франківська         | 101,2                                                   | 107,6                                                          |
| Київська                  | 96,8                                                    | 113,1                                                          |
| Кіровоградська            | 107,5                                                   | 110,2                                                          |
| Луганська                 | 92,5                                                    | 109,2                                                          |
| Львівська                 | 101,6                                                   | 110,8                                                          |
| Миколаївська              | 99,5                                                    | 115,4                                                          |
| Одеська                   | 96,9                                                    | 107,9                                                          |
| Полтавська                | 100,0                                                   | 107,0                                                          |
| Рівненська                | 96,7                                                    | 113,6                                                          |
| Сумська                   | 95,6                                                    | 111,7                                                          |
| Тернопільська             | 102,1                                                   | 109,3                                                          |
| Харківська                | 97,6                                                    | 113,1                                                          |
| Херсонська                | 104,7                                                   | 111,7                                                          |
| Хмельницька               | 101,2                                                   | 110,8                                                          |
| Черкаська                 | 94,9                                                    | 109,6                                                          |
| Чернівецька               | 86,8                                                    | 108,8                                                          |
| Чернігівська              | 98,1                                                    | 112,3                                                          |
| <b>міста</b>              |                                                         |                                                                |
| Київ                      | 95,9                                                    | 108,0                                                          |
| Севастополь               | 95,0                                                    | 106,9                                                          |

Суб'єктивним фактором існування цих диспропорцій є помилки в стратегії і тактиці реформ та соціально-економічні прорахунки в економічній політиці на різних рівнях ієрархічної системи управління. Якщо суб'єктивні чинники виникнення відтворювальних диспропорцій регулювати відносно простіше, то роль об'єктивних можна зменшити лише за зміни умов існування та функціонування економічної системи і підсистем (політичних, економічних, культурних тощо).

В Україні продовжується територіальний перерозподіл економічного потенціалу, зосередження його в найпотужніших регіонах. Регіони України мають різні рівні розвитку. Найбільше валового регіонального продукту виробляється в таких областях: Дніпропетровській, Донецькій, Харківській,

Одеській та в м. Києві (половина ВВП України). Водночас час надзвичайно низька питома вага ВРП Чернівецької, Тернопільської, Волинської областей, м. Севастополя. Валовий регіональний продукт м. Києва в 2011 р. майже в 19 разів перевищував ВВП Чернівецької області (табл. 2).

**Табл. 2. Соціально- економічні показники розвитку регіонів України [5-8]**

| Держава, регіон           | ВРП за 2011 р. у факт. цінах, млн грн. | ВРП в розрахунку на одну особу за 2011 р. у факт. цінах, млн грн. | Обсяг реалізованої промислової продукції в 2012 р. у відпускних цінах, млн грн. | Питома вага регіону в обсязі реаліз. прод., % | Інвестиції в основний капітал в 2011 р. у факт. цінах, млн грн. | Обсяг реалізованих послуг в 2011 р. у факт. цінах, млн грн. | Середня зарплата в грудні 2012 р., грн. |
|---------------------------|----------------------------------------|-------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------|-----------------------------------------|
| <b>Україна</b>            | <b>1302079</b>                         | <b>28488</b>                                                      | <b>1115826,1</b>                                                                | <b>100,0</b>                                  | <b>209130</b>                                                   | <b>308160,6</b>                                             | <b>3377</b>                             |
| Автономна Республіка Крим | 38220                                  | 19467                                                             | 2224,1                                                                          | 2,0                                           | 16256                                                           | 9281,8                                                      | 2987                                    |
| <b>області</b>            |                                        |                                                                   |                                                                                 |                                               |                                                                 |                                                             |                                         |
| Вінницька                 | 29099                                  | 17768                                                             | 19906,0                                                                         | 1,8                                           | 5599                                                            | 4877,0                                                      | 2694                                    |
| Волинська                 | 17637                                  | 16993                                                             | 10152,2                                                                         | 0,9                                           | 2191                                                            | 2765,2                                                      | 2591                                    |
| Дніпропетровська          | 140020                                 | 42068                                                             | 204968,0                                                                        | 18,4                                          | 18118                                                           | 18062,9                                                     | 3385                                    |
| Донецька                  | 161021                                 | 36446                                                             | 222772,7                                                                        | 20,0                                          | 21594                                                           | 19273,6                                                     | 3811                                    |
| Житомирська               | 21928                                  | 17184                                                             | 14939,8                                                                         | 1,3                                           | 3781                                                            | 2691,3                                                      | 2617                                    |
| Закарпатська              | 18054                                  | 14455                                                             | 8643,5                                                                          | 0,8                                           | 2937                                                            | 2641,6                                                      | 2695                                    |
| Запорізька                | 49525                                  | 27567                                                             | 77881,6                                                                         | 7,0                                           | 6042                                                            | 5891,3                                                      | 3155                                    |
| Івано-Франківська         | 26752                                  | 19386                                                             | 22818,0                                                                         | 2,0                                           | 3584                                                            | 2733,4                                                      | 2682                                    |
| Київська                  | 59154                                  | 34420                                                             | 38532,1                                                                         | 3,5                                           | 15436                                                           | 9833,1                                                      | 3528                                    |
| Кіровоградська            | 20041                                  | 19918                                                             | 12407,9                                                                         | 1,1                                           | 4494                                                            | 3463,0                                                      | 2660                                    |
| Луганська                 | 57202                                  | 25067                                                             | 81013,7                                                                         | 7,3                                           | 6107                                                            | 4407,2                                                      | 3335                                    |
| Львівська                 | 52103                                  | 20490                                                             | 31981,5                                                                         | 2,9                                           | 11416                                                           | 14034,3                                                     | 2791                                    |
| Миколаївська              | 27633                                  | 23402                                                             | 22470,1                                                                         | 2,0                                           | 4114                                                            | 6368,9                                                      | 3321                                    |
| Одеська                   | 61499                                  | 25748                                                             | 24722,6                                                                         | 2,2                                           | 8119                                                            | 25431,0                                                     | 3100                                    |
| Полтавська                | 52252                                  | 35246                                                             | 64548,1                                                                         | 5,8                                           | 10217                                                           | 3951,1                                                      | 3215                                    |
| Рівненська                | 19302                                  | 16735                                                             | 14546,6                                                                         | 1,3                                           | 2751                                                            | 3042,9                                                      | 2903                                    |
| Сумська                   | 22907                                  | 19800                                                             | 20781,6                                                                         | 1,9                                           | 2807                                                            | 2203,8                                                      | 2722                                    |
| Тернопільська             | 16294                                  | 15055                                                             | 6870,0                                                                          | 0,6                                           | 2329                                                            | 1670,6                                                      | 2466                                    |
| Харківська                | 76866                                  | 27966                                                             | 60397,6                                                                         | 5,4                                           | 10648                                                           | 11974,1                                                     | 3068                                    |
| Херсонська                | 18448                                  | 16990                                                             | 10098,3                                                                         | 0,9                                           | 2837                                                            | 3103,7                                                      | 2543                                    |
| Хмельницька               | 22843                                  | 17260                                                             | 15537,4                                                                         | 1,4                                           | 3995                                                            | 2200,0                                                      | 2728                                    |
| Черкаська                 | 27012                                  | 21082                                                             | 29313,9                                                                         | 2,6                                           | 3008                                                            | 3532,3                                                      | 2726                                    |
| Чернівецька               | 11969                                  | 13228                                                             | 3922,8                                                                          | 0,3                                           | 2195                                                            | 1525,7                                                      | 2628                                    |
| Чернігівська              | 21165                                  | 19357                                                             | 14182,2                                                                         | 1,3                                           | 2455                                                            | 2674,7                                                      | 2498                                    |
| <b>міста</b>              |                                        |                                                                   |                                                                                 |                                               |                                                                 |                                                             |                                         |
| Київ                      | 223774                                 | 79729                                                             | 52974,5                                                                         | 4,7                                           | 34468                                                           | 107113,5                                                    | 5368                                    |
| Севастополь               | 9359                                   | 24564                                                             | 3803,5                                                                          | 0,3                                           | 1632                                                            | 2003,9                                                      | 3655                                    |

Столиця має найвищий ВРП на душу населення, в місті найкраще розвинений малий бізнес, низький рівень безробіття. Високий ВРП на одну особу був в 2011 р. у Дніпропетровській, Донецькій, Київській областях. Найнижчий цей показник у Чернівецькій і Тернопільській областях (табл. 2). Однак економічна модель, яка сформувалася в останнє десятиліття в Києві, в Донецькій, Київській областях, виявилася найбільш вразливою до кризи, яка

позначилася на подальшому розвитку економіки. У цих регіонах обсяг промислової продукції в 2012 р. значно знизився (табл. 1).

Найбільшу питому вагу в загальному обсязі реалізованої продукції в 2012 р. мали Донецька, Дніпропетровська області, які належать до регіонів-промислових лідерів. Мізерну частку у загальному обсязі реалізованої продукції займають Чернівецька і Тернопільська області (табл. 2). Значна неоднорідність спостерігається за територіальним розподілом внутрішніх і зовнішніх інвестицій в основний капітал. Найвищу питому вагу інвестицій одержали в 2011 р. м. Київ, Донецька, Дніпропетровська, Київська області, АР Крим, найнижчу – Волинська, Чернівецька і Тернопільська області (табл. 2).

Високі темпи інвестування спостерігалися в 2003-2007 рр. У 2008-2010 рр. відбулося значне їх скорочення, зумовлене негативним впливом на активність інвесторів фінансово-економічної кризи [7]. У 2011-2012 рр. спостерігається приріст інвестицій в більшості регіонів України, проте загальна кількість інвестицій майже в два рази скоротилася порівняно з показником 1990 р. Проте нерозкритим та невикористаним залишається інвестиційний потенціал більшості регіонів. Незначний обсяг іноземних інвестицій в економіку України пояснюється економічною нестабільністю у середині країни, недостатніми правовими гарантіями, прихованим протекціонізмом внутрішнього ринку, та високим податковим тиском.

Для визначення рівня економічного та соціального розвитку використовують показник співвідношення розвитку соціальної та виробничої сфер. Найпотужніший розвиток соціальної сфери мають АР Крим, Дніпропетровська, Донецька, Одеська, Львівська, Харківська області та м. Київ, де спостерігається найбільший обсяг реалізованих послуг (табл. 2). Найвища частка реального сектору в економіці характерна для Дніпропетровської, Донецької, Луганської, Полтавської, Івано-Франківської областей. Ці регіони історично мають потужну видобувну промисловість і значний аграрний сектор.

Нерівномірність економічного розвитку регіонів позначається на соціальних аспектах суспільного життя, зокрема на доходах і витратах населення. Найвища середня зарплата в 2012 р. спостерігалася в м. Києві, Дніпропетровській, Донецькій, Київській, Луганській областях та в м. Севастополі, найнижча – в Тернопільській, Чернівецькій областях (табл. 2). Проте, незважаючи на перевагу промислових регіонів України, якими є Донбас і Придніпров'я, у виробничих успіхах, доходах населення, у них спостерігається найвищий рівень наркоманії, алкоголізму, злочинності [9, ст. 176].

Характерною тенденцією сучасного розвитку регіонів є порушення консолідованого економічного простору країни внаслідок невідповідності формування внутрішніх кооперативних зв'язків і більшої ефективності експортного виробництва. Про це свідчать значна експортна орієнтованість економіки регіонів, низька інтенсивність господарських зв'язків всередині країни (частка міжрегіонального обороту у ВВП країни протягом останніх років не перевищує 25 %), обмеження внутрішнього попиту на продукцію інноваційного характеру [10, ст.14]. Підприємства різних регіонів не зацікавлені в укладанні угод із вітчизняними партнерами внаслідок існування більш вигідних ринків збуту за кордоном.

Концентрація виробництва у великих містах, економічна відособленість віддалених територій, моногалузева структура економіки регіонів сприяли ще більшій концентрації ресурсів, з одного боку у найбільш розвинених регіонах, а з іншого – у промислових центрах регіонів. Значна кількість підприємств стратегічно важливих галузей економіки виконують державне замовлення. Нестача коштів державного бюджету не дає змоги цим підприємствам повністю завантажувати виробничі потужності, внаслідок чого скорочуються обсяги виробництва, зростає безробіття.

На основі проведеного дослідження можна виділити основні проблеми регіонального розвитку економіки України:

- значна диспропорційність у регіональному розвитку, зокрема диференціація промислового розвитку регіонів;
- домінування переважно екстенсивного типу господарювання на регіональному рівні, високий рівень енергетичної залежності локального виробництва та відсутність структурно-інноваційних зрушень, спрямованих на зниження матеріало-, енергомісткої продукції, що виробляється;
- збереження високих показників монополізації регіональних ринків, особливо ринків енергетичних ресурсів, продовольства;
- збереження орієнтації промислового виробництва індустріальних і старопромислових регіонів на експорт продукції енергомісткого та економічно ризикованого виробництва (металургійного, хімічного, деревообробного), що цілком залежить від світового попиту на сировинні товари та напівфабрикати;
- неефективність дотаційних і субвенційних механізмів подолання соціально-економічної відсталості територій, затримка у підготовці та укладанні угод щодо регіонального розвитку;
- слабкість і нерозвиненість міжрегіональних коопераційних зв'язків;
- надання пріоритетності зовнішньоекономічних зв'язків регіонів над внутрішніми, що призвело до втрати національною економікою системності і єдності;

У сучасний період дедалі більшої актуальності набувають питання посилення взаємної інтеграції регіонів, розвитку цілісного внутрішнього ринку. Усунення диспропорцій регіонального розвитку потребує ефективної регіональної політики, поліпшення її інституціонального забезпечення. Сьогодні до пріоритетних напрямів державної регіональної економічної політики можна віднести:

- припинення поглиблення міжрегіональних диспропорцій за економічними та соціальними параметрами;
- стимулювання міжрегіонального співробітництва та формування єдиного економічного простору в країні;
- створення умов для формування потужного інвестиційного потенціалу в регіонах;
- пошук нових шляхів фінансування регіонального розвитку;
- розвиток транскордонного і прикордонного співробітництва тощо.

Мінімізувати ризики диспропорційності розвитку регіонів і в перспективі домогтися зменшення надмірних міжрегіональних розривів у показниках соціально-економічного розвитку можливо за рахунок інтенсифікації виробництва та розвитку коопераційних зв'язків між підприємствами різних регі-

онів, зміни механізмів нарощування трудового потенціалу та фінансування соціальної сфери. Для цього необхідно:

- місцевим органам влади спрямовувати інвестиції на перепрофілювання підприємств традиційних ресурсомістких галузей з метою освоєння виробництва продукції, що не потребує специфічних ресурсів та тяжіє до внутрішнього ринку споживання – насамперед тієї, що орієнтована на кінцевого споживача (виготовлення продуктів харчування, перероблення сільськогосподарської продукції, легка промисловість, зокрема текстильна тощо);
- надавати преференції (пільги в оподаткуванні, прискорені норми амортизації, кредити за зниженими ставками) підприємствам з різних регіонів, які орієнтуються передусім на внутрішній ринок та виробляють імпортозамінну продукцію, активно розвивають міжрегіональні коопераційні зв'язки та використовують сировину і матеріали вітчизняного походження;
- підтримувати створення регіональних та міжрегіональних кластерів;
- застосувати механізми економічної підтримки до господарств тих регіонів, що продемонстрували слабкі темпи післякризового відновлення (зокрема, йдеться про інвестиційні субвенції з державного бюджету, прискорене укладання угод щодо регіонального розвитку зі збільшеною часткою державного фінансування, активне розміщення державних замовлень на продукцію системоутворювальних підприємств таких регіонів);
- сприяти створенню нових робочих місць на регіональному рівні, підвищити зацікавленість підприємств у їх створенні шляхом надання їм інвестиційних субсидій.

У сучасний період особливого значення набуває питання відновлення порушених господарських зв'язків між регіонами, стимулювання співробітництва регіонів у межах країни. Ефективним інструментом міжрегіонального співробітництва в Україні є кластери, завдяки яким на сьогодні найперспективніше відбувається взаємодія суб'єктів господарювання у різних видах господарської діяльності та у різних регіонах. Наприклад, інноваційно-промислові кластери забезпечують розроблення, виробництво та збут конкурентоспроможних товарів, робіт і послуг. Особливо важливу роль у формуванні міцного міжрегіонального співробітництва відіграють транскордонні виробничі кластери.

Основними заходами підвищення інтенсифікації міжрегіонального співробітництва з метою протидії дезінтеграційним тенденціям є:

- розширення сфери застосування механізму державно-приватного партнерства, збільшення зацікавленості приватних підприємств у використанні інструменту державно-приватного партнерства під час реалізації проектів інфраструктурного забезпечення, проведення спільної діяльності у дотриманні екологічного балансу, формування міжрегіональних кластерів;
- інформаційне представлення потенційних інвестиційних проектів у регіонах, поширення інформації про виставки та ярмарки, що проводяться у регіонах з метою рекламування виробничої та збутової діяльності підприємств у різних регіонах;
- розширення обсягу державного замовлення для стратегічно важливих для держави і кількох регіонів підприємств, використання при цьому сформованих господарських зв'язків між регіонами для розміщення державного замовлення на підприємствах цих регіонів;

- відновлення господарських зв'язків між регіонами всередині країни на основі створення економічних стимулів для підприємств з метою їх співробітництва між собою;
- стимулювання підприємств до розширення асортименту товарів та переходу на випуск товарів належної якості, збільшення частки інноваційних товарів, формування мережі технополісів і технопарків;
- покращення рівня фінансового забезпечення розвитку міжрегіонального співробітництва шляхом розширення регіональної мережі філій кредитних установ, насамперед – емітованих міськими радами.

Міжрегіональне співробітництво має бути спрямоване на підвищення зацікавленості окремого регіону у формуванні міцних виробничих та збутових зв'язків з іншими регіонами. Має відбутися поступовий перехід від торговельно-посередницьких до інвестиційно-виробничих взаємозв'язків між регіонами, що сприятиме удосконаленню структури економіки регіонів.

Створити умови для формування інвестиційного потенціалу регіонів можна шляхом формування місцевими органами влади інвестиційних фондів з реалізації регіональних проектів із залученням ресурсів державного та місцевого бюджетів і приватного капіталу, надання підприємствам та установам субвенцій з державного бюджету.

Удосконалення інструментів та пошук нових шляхів фінансування регіонального розвитку передбачає забезпечення рівномірного фінансування регіонів, посилення контролю за використанням коштів місцевих бюджетів з боку Державної контрольно-ревізійної служби і громадськості, створення Державного фонду регіонального розвитку, який може виступати інституційним інвестором на фондовому ринку і отримувати кошти від приватних суб'єктів господарювання, а також місцевих фондів регіонального розвитку з метою фінансування середньострокових міжрегіональних і регіональних програм і проектів.

Розвиток прикордонного співробітництва і міжнародної співпраці є важливим напрямом регіональної економічної політики, що передбачає ширше залучення регіонів до транскордонного співробітництва з регіонами сусідніх країн, створення транскордонних туристичних кластерів на базі рекреаційного потенціалу західних і південних регіонів.

**Висновки.** Ситуація в регіональній економіці свідчить про збереження диспропорцій соціально-економічного розвитку регіонів, які зросли у кризовий період. Неефективність системи міжрегіонального перерозподілу ресурсів, відсутність структурно-інноваційних зрушень економіки регіонів, неефективність фінансових механізмів подолання соціально-економічної відсталості регіонів посилюють диспропорційність їх соціально-економічного розвитку, перешкоджають реструктуризації їх економіки та модернізації виробництва на основі нового технологічного укладу, налагодженню гармонійної взаємодії центру та регіонів у посткризовий період відновлення національної економіки.

Швидке зростання дисбалансів соціально-економічного розвитку регіонів призвело до зниження інтенсивності міжрегіональних господарських зв'язків, посилення тенденцій до монополізації внутрішніх регіональних рин-

ків, "перетягування" ресурсів із прилеглих і периферійних територій до регіональних центрів зростання, посилення диспропорційності в оплаті праці та якості життя на території країни, загострення проблем на регіональних ринках праці, зниження показників якості життя на периферійних територіях країни.

З метою подолання негативних тенденцій регіонального розвитку в Україні має запроваджуватись нова регіональна політика, мета якої – забезпечити стабільний розвиток економічної та соціальної сфер, сприяти широкому залученню регіонів до міжнародної співпраці та формуванню ефективних регіональних соціально-економічних систем, спроможних забезпечити посткризове відновлення та модернізацію на основі задіяння інтенсивних чинників розвитку в загальнонаціональному масштабі.

Пріоритетними напрямками державної регіональної економічної політики має бути зміцнення єдності економічного простору, мінімізація ризиків диспропорційності соціально-економічного розвитку регіонів, розширення та поглиблення міжрегіональних економічних зв'язків, розвиток внутрішніх товарних ринків, примноження інвестиційного потенціалу регіонів.

### Література

1. Зміна обсягу ВВП у 2012 р. / Державна служба статистики України. 2013. [Електронний ресурс]. – Доступний з [http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2012/vvp/ind\\_vvp/ind\\_2012\\_u.html](http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2012/vvp/ind_vvp/ind_2012_u.html).
2. Жаліло Я.А. Перспективи економіки України в умовах глобальної макроекономічної нестабільності / Я.А. Жаліло, Д.С. Покришка, Т.А. Тишук та ін. – К. : Вид-во НІСД, 2012. – 33 с.
3. Індеси промислової продукції за регіонами / Державна служба статистики України, 2013 р. [Електронний ресурс]. – Доступний з [http://ukrstat.org/Noviny/new2013/new2013\\_r/new\\_r03.html](http://ukrstat.org/Noviny/new2013/new2013_r/new_r03.html).
4. Індеси реальної заробітної плати за регіонами у 2013 р., у % до відповідного періоду попереднього року / Державна служба статистики України, 2013 р. [Електронний ресурс]. – Доступний з [http://ukrstat.org/Noviny/new2013/new2013\\_r/new\\_r03.html](http://ukrstat.org/Noviny/new2013/new2013_r/new_r03.html).
5. Валовий регіональний продукт за 2011 р. / Державна служба статистики України. 2013. [Електронний ресурс]. – Доступний з [http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2012/vvp/ind\\_vvp/ind\\_2012\\_u.html](http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2012/vvp/ind_vvp/ind_2012_u.html).
6. Обсяг реалізованої промислової продукції за регіонами за 2012 р / Державна служба статистики України, 2013. [Електронний ресурс]. – Доступний з [http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2012/vvp/ind\\_vvp/ind\\_2012\\_u.html](http://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2012/vvp/ind_vvp/ind_2012_u.html).
7. Статистичний щорічник України за 2011 р. / Державна служба статистики України. – К. : ТОВ-во "Август Трейд", 2012.
8. Середня заробітна плата за регіонами в 2012 р / Державна служба статистики України. 2013. [Електронний ресурс]. – Доступний з [http://ukrstat.org/Noviny/new2013/new2013\\_r/new\\_r01.html](http://ukrstat.org/Noviny/new2013/new2013_r/new_r01.html).
9. Регіональна економіка : навч. посібн. / за ред. Є.П. Покришкіна. – Тернопіль : Вид-во "Екон. думка", 2009. – 239 с.
10. Регіони України у після кризовий період: ризики та передумови розвитку: аналітична доповідь / С.О. Біла, О.В. Шевченко та ін. / за ред. О. Білої. – К. : Вид-во НІСД, 2011. – 104 с.

### Левчук Г.Я., Чихира О.В. Проблемы и перспективы регионально-го развития экономики Украины

Проанализировано социально-экономическое развитие регионов Украины в условиях глобальной макроэкономической нестабильности, определены предпосылки, особенности и риски его диспропорции, раскрыты последствия кризисного периода для регионов Украины. Рассмотрены основные проблемы регионального экономического развития экономики страны. Раскрыта проблематика укрепления региональ-

ного экономического пространства и углубления регионального сотрудничества. Определены направления повышения эффективности государственной региональной экономической политики в период посткризисного восстановления экономики Украины, предложен механизм модернизации инструментов государственного регулирования регионального развития и реализации его потенциала.

**Ключевые слова:** регионы, диспропорция, социально-экономическое развитие, региональная экономическая политика, межрегиональное сотрудничество, консолидация, кластеры.

### **Levchun G.Ya., Chyhyra O.V. Problems and prospects of regional economic development Ukraine**

The socio-economic development of the regions of Ukraine in the global macroeconomic instability, certain basic conditions, characteristics and risks of its disproportionality, revealed the effects of the crisis period for the regions of Ukraine. Identified deficiencies regional economic development in Ukraine, analyzed export oriented economy of Ukraine's regions. Based on the research of the basic problems of regional economic development of the country. Consider the problem of consolidation of regional economic space, and deepening regional cooperation. Autopsy need to reform the management mechanism of regional development in Ukraine. The directions to improve public regional economic policy during the post-crisis economic recovery Ukraine, the proposed modernization of the instruments of state regulation of regional development and the realization of its potential. The ways of minimizing disproportionality Ukraine's regions and reduce excessive regional gaps in terms of socio-economic development. The proposed mechanism for stimulating regional economic cooperation in Ukraine, forming a strong investment potential in the areas of cross-border cooperation. The basic problem of widespread practice of regional cooperation and identified measures for its intensification in Ukraine. The proposed cluster model of regional economic development as an effective instrument of regional cooperation in Ukraine.

**Keywords:** regions, disparity, socio-economic development, regional economic policy, regional cooperation and consolidation, clusters.

УДК 664.696

*Доц. Т.Л. Мітяєва, канд. екон. наук –  
Харківський ДУ харчування та торгівлі*

### **МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ПРОЦЕСУ СЕГМЕНТАЦІЇ РИНКУ ПРОДУКТІВ ШВИДКОГО ПРИГОТУВАННЯ**

Представлено методологічний підхід до процесу сегментації на ринку продуктів швидкого приготування. Уперше в Україні проаналізовано ринок продуктів швидкого приготування з метою застосування методики сегментації та розроблення методологічного підходу до сегментації цього ринку.

**Ключові слова:** методологія, сегментація, споживач, цільова аудиторія, позиціонування, маркетинг, факторний аналіз, продукт, споживач, маркетингові дослідження, експерт опитування.

**Вступ.** Компанії конкурують на ринку з продукції щодо якості, ціни та асортименту. В умовах невизначеності компанії просто копіюють одна одну, тому що відчувають, що повинні наздогнати або випередити своїх конкурентів, інакше залишаться позаду. Компанії, що мислять у напрямі результативної стратегії, позбавлені подібної ментальності і не завжди йдуть за своїми конкурентами. Якщо компанія бачить, що нова характеристика в продукті конкурента спрямована на задоволення вже реалізованих або неістотних результатів, то вона не йде в тому ж напрямі. Вибравши цей напрям єдиним,

конкурент прийде до дорожчого продукту, який не приносить додаткової цінності. Знання того, в якому напрямі не варто рухатися, найважливіший стратегічний інструмент, що дає змогу добитися успіху в довгостроковій перспективі [1].

Визначити можливості і перспективи дозволила результативна сегментація ринку товарів швидкого приготування України, яка була запропонована автором для компанії "Техноком". Усе це доводить актуальність вивчення основних напрямів сегментації та розроблення методологічного підходу до процесу сегментації на ринку продуктів швидкого приготування.

**Аналіз останніх публікацій і досліджень.** Актуальність теми та її значущість для науки і практики зумовлена необхідністю розроблення методологічного підходу до сегментації на ринку продуктів швидкого приготування. У розробку теорії сегментації ринку великий внесок зробили як зарубіжні, так і вітчизняні вчені: І. Ансофф, Г. Аристронг, Л. Ахтенхаген, Ф. Вебстер, Х. Віссема, А. Дайан, Ф. Котлер, Р. Кох, Ж. Ламбен, А.А. Томпсон, А. Дж. Стрікланд, Г.Л. Багієв, И.П. Герчікова, А.П. Градовий, В.С. Єфремовий, П.В. Забельний, А.Л. Гопоненко, Г.Б. Клейнер, А.Н. Люкшенів, З.П. Румянцева, та багато інших. Їхні дослідження базуються на теоретичних основах стратегічного розвитку економічних систем і загальних проблемах сегментації ринку.

Проте треба зазначити недостатній рівень теоретичних і прикладних досліджень, в яких було б показано використання конкретного інструментарію під час формування сегментів бізнесу для вирішення проблем з підвищення ефективності підприємства на ринку продуктів швидкого приготування.

**Мета роботи** – узагальнити результати проведеного аналізу та методологічного підходу до сегментації на ринку продуктів швидкого приготування, а також удосконалити формулювання термінології сегментації з урахуванням незадоволених потреб.

**Результати.** На нових та давно існуючих ринках у споживачів (і компаній) є потреби, які постійно постають перед ними і вимагають реалізації. Щоб вирішити ці завдання, покупці шукають товари та послуги, які здатні допомогти їм у цьому. Знання того, для задоволення якої потреби необхідно розробити продукт, грає ключову роль в успіху продукту та компанії, не кажучи вже про успіх споживача у виконанні його завдання.

Внаслідок проведеного автором опитування було виявлено, що споживачі продукції швидкого приготування України хочуть, щоб компанії-виробники:

- розширили асортимент смаків;
- створили лінію продуктів для дітей;
- створили лінію низькокалорійних продуктів (продуктів для діабетиків, вегетаріанців, що постують);
- надали змогу купувати продукцію в автоматах самообслуговування;
- створили лінію продуктів зі свіжими овочами, а також збагачених вітамінами, мікроелементами;
- створили лінію солодких блюд.